

دانشگاه آزاد اسلامی

علوم و تحقیقات گلستان

گروه حقوق جزا

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد "M.A." حقوق جزا

عنوان

بررسی تحولات تقنینی قاعده تعدد جرم در قانون مجازات اسلامی سال ۷۰ و ۹۲

استاد راهنما

دکتر طالع زاری

استاد مشاور

دکتر

نگارش

عاطفه حاجی مرادخانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
۳	مقدمه
۵	بیان مسأله
۷	اهمیت و ضرورت انجام تحقیق
۸	اهداف تحقیق
۹	پرسشهای تحقیق
۹	فرضیات تحقیق
۹	ساختار تحقیق
۱۰	پیشینه تحقیق
۱۰	الف- کتب
۱۳	ب- نشریات و مقالات
۱۹	روش پژوهش
۲۰	فصل اول: مفهوم، مبانی، تاریخچه، اقسام جهات ارتباط تعدد جرم با سایر قواعد کیفری
۲۱	مبحث اول: قاعده تعدد جرم و تعریف آن
۲۱	گفتار اول: تعدد جرم از منظر قوانین جزایی
۲۴	گفتار دوم: مبنای قاعده تعدد جرم
۲۶	گفتار سوم: قلمرو قانون و مقررات مربوط به تعدد جرم
۲۸	گفتار چهارم: انواع تعدد جرم

بند اول : تعدد معنوی یا اعتباری (ماده ی ۴۷) قانون مجازات اسلامی ۲۸

ج

صفحه	عنوان
۲۹	الف- شرایط تحقق معنوی
۳۱	ب - براءت متهم از یکی از جرایم ارتكابی
۳۱	بند دوم : تعدد مادی یا واقعی (ماده ی ۴۶) قانون مجازات اسلامی
۳۳	ج- تعدد مادی یا واقعی (ماده ی ۴۶) قانون مجازات اسلامی
۳۵	گفتار پنجم : مقایسه مفهوم تعدد جرم با عناوین مشابه
۳۵	بند اول : تعدد جرم و تکرار جرم
۳۶	بند دوم : تعدد جرم و جرم مستمر
۳۷	بند سوم : تعدد جرم و جرم به عادت
۳۷	بند چهارم : تعدد جرم و جرم مرتبط
۳۸	بند پنجم : تعدد جرم و جرم مرکب
۳۹	مبحث دوم : آثار تعدد جرم در قبال جهات مخففه و تعلیق مجازات
۳۹	گفتار اول : تعدد جرم و مجازات
۳۹	بند اول : سیستم جمع مادی مجازاتها
۴۰	بند دوم : سیستم مجازات جرم اشد
۴۰	بند سوم : سیستم مجازات شدیدتر از مجازات جرم اشد
۴۱	بند چهارم : فردی کردن مجازات در حقوق کیفری
۴۱	گفتار دوم : شیوه های فردی کردن مجازات

۴۲	بند اول : شیوه‌های تشدید فردی کردن مجازات
۴۲	بند دوم : علل عام تشدید مجازات
۴۲	بند سوم : علل خاص تشدید مجازات ؛ کیفیات عینی و شخصی
۴۴	بند چهارم : فردی کردن مجازات در تعدد جرم
۴۴	بند پنجم : فردی کردن تقنینی تعدد جرم در قانون مجازات اسلامی

صفحه	عنوان
۴۴	الف - فردی کردن تقنینی در تعدد اعتباری (ماده ۴۶ قانون مجازات اسلامی)
۴۴	ب - فردی کردن تقنینی در تعدد واقعی جرم (ماده ۴۷ قانون مجازات اسلامی)
۴۶	ج - فردی کردن قضایی تعدد جرم
۴۶	گفتار سوم : امکان تخفیف مجازات با وجود تعدد جرم و منع تعلیق مجازات در این خصوص
۴۶	بند اول : تعلیق یا آزادی مشروط و ارتباط آن با تعدد جرم
۴۸	بند دوم : لغو حکم تعلیق و ارتباط آن با تعدد جرم
۴۸	بند سوم : حالات لغو حکم تعلیق
۴۸	الف - لغو حکم تعلیق به علت ارتکاب جرم جدید
۴۹	ب - لغو حکم تعلیق به علت کشف سابقه محکومیت موثر کیفری
۴۹	ج - لغو حکم تعلیق به علت ارتکاب جرائم عمدی متعدد
۵۰	گفتار چهارم : تعدد و تکرار جرم در حقوق جزای اختصاصی (حدود ، قصاص دیات و تعزیرات)

- ۵۰ بند اول : تعدد جرم در حدود
- ۵۰ بند دوم : تعدد و تکرار جرم در زنا ؛ تعدد واقعی در زنا و شرایط اعمال ماده ۸۹ قانون مجازات اسلامی (بر مبنای قانون مصوب سال ۱۳۷۰)
- ۵۱ الف- تعدد واقعی در زناهای متعدد و مشابه (از حیث نوع مجازات)
- ۵۲ ب- تعدد واقعی در زناهای متعدد و مختلف
- ۵۲ ج- تعدد عنوانی در زنا
- ۵۳ د- تعدد و تکرار جرم در لواط و سحاق
- ۵۴ ه- اجرای مجازات در حدود و در صورت لزوم تعدد جرم
- ۵۴ بند سوم : تعدد و تکرار جرم در قصاص و دیات
- ۵۴ الف - تعدد جرم در جنایات مستوجب قصاص نفس و عضو
- ۵۶ ب- تعدد جرم در دیات
- ۵۷ گفتار پنجم : سیرتاریخی تعدد جرم
- ۵۸ بند اول : تعدد جرم و مجازات آن در قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴
- ۶۰ بند دوم : تعدد جرم و مجازات آن براساس ماده ۲ الحاقی مصوب ۱۳۱۲
- ۶۱ بند سوم : تعدد جرم در قانون مجازات عمومی سال ۱۳۵۲
- ۶۳ بند چهارم : تعدد جرم و مجازات در قانون سال ۱۳۷۰
- ۶۳ بند پنجم : تعدد جرم و مجازات در قانون سال ۱۳۹۲
- ۶۵ فصل دوم : تحولات تقنینی و سیر تاریخی تعدد جرم در قوانین کیفری ایران

۶۶	مبحث نخست : اصلاحات انجام یافته در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲
۶۷	گفتار اول : تحلیل مفاد اصلاحی قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ با تطبیق قانون سال ۱۳۷۰ ؛ پرسش و پاسخ در خصوص ابهامات
۶۹	بند اول : تحلیل ماده‌ی ۱۳۱ قانون مجازات اسلامی سال ۹۲
۶۹	الف - پیشنهادی تقنینی
۶۹	ب- توجهات
۷۰	بند دوم : تحلیل ماده‌ی ۱۳۲ قانون مجازات اسلامی سال ۹۲
۷۱	الف- پیشنهادی تقنینی
۷۱	ب- توجهات
۷۲	بند سوم : تحلیل ماده‌ی ۱۳۳ قانون مجازات اسلامی سال ۹۲
۷۲	الف- پیشنهادی تقنینی
۷۲	ب- توجهات
۷۲	بند چهارم : تحلیل ماده‌ی ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی سال ۹۲
۷۳	الف- پیشنهادی تقنینی
۷۳	ب- توجهات
۸۱	ج- ابتکار قانونگذار درباره جرایم تعزیری ماده ۱۳۴
۸۳	بند پنجم : تحلیل ماده ۱۳۵ قانون مجازات اسلامی سال ۹۲
۸۳	الف- پیشنهادی تقنینی
۸۳	گفتار دوم : برخی دشواریهای مقررات تعدد جرم
۸۳	بند اول : تعدد نتیجه و شرایط تحقق آن
۸۴	بند دوم : نتایج دارای چند وصف مجرمانه
۸۴	بند سوم : نتایج دارای یک وصف مجرمانه

۸۵	بند چهارم : نگاهی به دشواریهای مقررات تعدد جرم
۸۵	بند پنجم : دشواری در اجرای قاعده جمع مجازاتها
۸۸	بند ششم : دشواری تشدید مجازات جرایم متعدد
۹۰	بند هفتم : دشواری تعیین مجازات اشد
۹۶	نتیجه گیری
۱۰۱	پیشنهادات
۱۰۱	۱- در عرصه قانون و سیاستگذاری
۱۰۲	۲- در حوزه آموزشی
۱۰۳	منابع و مأخذ
۱۰۳	الف- کتب
۱۰۵	ب- مقالات و نشریات
۱۰۷	چکیده انگلیسی

چکیده

تعدد جرم عبارت است از این که شخصی مرتکب چند فقره جرم مجزا از هم در زمان های مختلف شود ، بدون آنکه یک محکومیت قطعی فاصل بین آنها باشد. در قانون جدید مجازات اسلامی تغییرهایی ایجاد شده که نشان دهنده دقت بیشتر قانونگذار و عینیت گرایی ملموس است. در تبصره یک ماده ۱۳۲ این قانون آمده است چنانچه مرتکب به اعدام و حبس یا اعدام و تبعید محکوم شود، تنها اعدام اجرا خواهد شد. به این معنا که با وصف ارتکاب چند جرم، شخص فقط به یک مجازات محکوم می شود یا در جرایمی از قبیل لواط و زنا، اگر چند مجازات تعیین شود، مجازات اشد اعمال می شود. همچنین بر اساس تبصره ۲ و ۳ ماده ۱۳۲ این قانون چنانچه دو یا چند جرم حدی در راستای هم و در یک واقعه باشند، فقط مجازات اشد اجرا می شود. مثلاً در چند بار زنا ، چنانچه مجازات اعدام و جلد یا رجم و جلد ثابت باشد، فقط اعدام یا رجم حسب مورد اجرا می شود. از سویی دیگر ابتکار قانونگذار درباره جرایم تعزیری در ماده ۱۳۴ اظهار می دارد ؛ در جرایم موجب تعزیر، هرگاه جرایم ارتكابی بیش از سه جرم نباشد، دادگاه برای هر یک از آن جرایم حداکثر مجازات مقرر را حکم می کند. قانونگذار در تبصره ۴ ماده ۱۳۴ نیز ابتکار جدیدی به کار برده است ؛ طبق این تبصره مقررات مربوط به تعدد جرم در مورد جرایم تعزیری درجه های هفت و هشت یعنی جرایم سبکتر و کوچکتر اجرا نمی شود و این مجازات ها با هم و نیز با مجازات های تعزیری درجه یک تا شش جمع می شود.

واژگان کلیدی : جرم ، تعدد ، تعدد مادی ، تعدد معنوی ، جرایم متعدد

فصل اول

بررسی مفاهیم و پیشینه تعدد جرم

مقدمه

درمبحث حقوق کیفری عمومی از سه موضوع جرم، مسئولیت کیفری و مجازات بحث می شود، موضوعاتی که درواقع عناوین یک دادرسی جزایی را تشکیل می دهند. شاید بتوان گفت بهترین ثمره ی مجازات و مهمترین هدف آن اجرای عدالت اجتماعی است. مبارزه با جرم از طریق اعمال مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی و اتخاذ سیاست جزایی موثر دراین راه ازدیرباز مورد توجه رهبران مذهبی، قانونگذاران و مصلحین اجتماعی بوده و هنوزهم اهمیت خود را ازدست نداده است به طوریکه قسمت مهمی از مقررات و قوانین و حتی عرف و عادت بشری تحت تأثیر این مبارزه قرارگرفته است و هر روز راه و روش تازه ای برای برخورد بهتر با این معضل اجتماعی پیشنهاد و تصویب می گردد. توجه به تعدد جرم و مجازات آن نیز در روند این مبارزه از تغییر و تحول مصون نمانده و ارتکاب جرائم متعدد توسط یک فرد حساسیت مردم و مقامات قضائی و قانونگذاری را برانگیخته و هرزمان مقررات خاص و جدیدی وضع و به اجرا گذارده می شود.

بر این اساس هر گاه چند جرم توسط یک شخص انجام شود و یک محکومیت قطعی آنها را از هم جدا نکند تعدد جرم حاصل شده است؛ خواه مرتکب این جرایم به نحوی از چنگ قانون خود را رها ساخته باشد یا اینکه فاصله ارتکاب دو جرم به اندازه ای کم باشد که فرصت محاکمه شدن را نداشته باشد. اگر ارتکاب چند بزه با محکومیت قطعی از هم جدا شده باشند، تعدد جرم تحقق نخواهد یافت بلکه تکرار جرم عنوان خواهد شد که مقررات خاص خود را دارد. در قانون، وضعیت مرتکب جرایم متعدد با شدت عمل کمتری روبروست تا مرتکب تکرار جرم. در تعدد جرم، مجرم اخطار قضایی را دریافت نکرده است و بدان جهت تقصیرش کمتر است. تعدد جرم به تعدد معنوی و تعدد مادی تقسیم می شود. جرایم ارتكابی یک فرد هر گاه از لحاظ عنصر مادی از هم جدا باشند، چند جرم مستقل را تشکیل می دهند.^۱

^۱ طوسی، عزیز، ۱۳۷۹، ص ۲

تعدد و تکرار جرم در حقوق کیفری ایران، حول سه محور قابل بررسی است. محور اول، راجع به تعریف آن دو است. علی رغم برخی تردیدها، تعریف تعدد جرم در حقوق کیفری ایران پس از انقلاب تغییری نکرده، اما در خصوص تکرار، مقنن پس از انقلاب، تعریف خود از تکرار را با الهام از مباحث حدود به صورت ناقص و قابل انتقاد تغییر داده است. محور دوم در خصوص تفکیک تعدد مادی به دو دسته تعدد مادی جرائم مختلف و مشابه است که مقنن برای اولی، قاعده جمع مجازاتها و برای دومی قاعده مجازات واحد با وصف اختیار تشدید توسط دادگاه را پذیرفته است.^۱

در قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴ تعریف واضح و روشنی از تعدد جرم ارائه داده نشده است و با توجه به منطوق مواد می توان گفت که تعدد جرم در صورت ارتکاب جرائم متعدد از سوی مرتکب به شرط عدم صدور حکم درباره او مصداق پیدا می کند. گرچه شاید نظر صائبی نباشد از این جهت که ق.م.ا مصوب ۱۳۰۴ به صورت واضح و روشن دست به تعریف تعدد جرم نزده و آنچه گفته شده مجمل و ناقص می باشد. در قانون مجازات عمومی ۱۳۵۲ آنچه که از منطوق مواد بر می آید این است که تعدد جرم حالت مرتکبی است که جرائم متعددی را انجام داده است ولی نسبت به هیچکدام محکومیت قطعی نیافته است و با توجه به این که مقررات تعدد جرم در امور خلافی و نسبت به اطفال بزهکار نیز پذیرفته نشده است. در حالی که در قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ می بایست مجازات اجرا نشده باشد یعنی اگر حکم قطعی هم صادر شد باز می توان نسبت به آن مقررات تعدد جرم را اعمال کرد و البته مضاف بر اینکه می بایست جرایمی که ارتکاب یافته می شود از جرایم تعزیری و بازدارنده باشد چه عمدی یا غیر عمدی و در خصوص حدود و قصاص و دیات احکام تعدد به طور خاص بیان شده است. و اما در قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲ قانون گذار دست به ابتکاری جدید زده و تعدد جرم را به طور صریح در ماده ۱-۱۳۴ تعریف نموده است آنجا که اشعار می دارد « تعدد جرم به معنای ارتکاب مجدد همان جرم یا تحقق جرم دیگری است قبل از اجرای

^۱ پورباقرانی، حسن، ۱۳۸۶

مجازات « لایحه در اینجا بر خلاف قانون مجازات تنها اجرای مجازات را برای اعمال مقررات تعدد جرم مانع می‌داند.^۱

با در نظر داشتن سیر تاریخی قانون تعدد جرائم در ایران، در این مطالعه، سعی بر آن نمودیم تا ضمن برشمردن مفاهیم و اصل قانون مجازات اسلامی در خصوص واژه « تعدد جرم »، میزان انطباق این قوانین را طول سالهای ۱۳۵۲ و به ویژه ۱۳۷۰ و قانون جدید مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲ واکاوی نماییم.

بیان مسأله

اصولاً منطق و عدالت چنین اقتضاء می‌کند که با کسی که یک بار مرتکب جرمی گردیده و با آن کسی که به کرات مقررات اجتماعی را نادیده گرفته و آنها را زیر پا گذارده یکسان برخورد نشود و از این رو می‌توان گفت که قاعده ی تعدد جرم یکی از نهادهای حقوقی برخاسته از اصل فردی کردن مجازات است و مراد از آن این است که در مورد فردی که مرتکب جرمی می‌شود، اگر سابقه ی ارتکاب قبلی جرم دیگری را داشته باشد، مجازات بیشتر و سنگینتری اعمال گردد تا نسبت به کسی که جرمی را مرتکب شده ولی سابقه ی ارتکاب جرم دیگری را نداشته باشد. بدین ترتیب ملاحظه می‌شود که فلسفه ی بکارگیری این نهاد حقوقی متناسب کردن و متعادل کردن میزان مجازات با درجه‌ی مجرمیت، سوء نیت، تباهی اخلاقی یا خطرناکی مجرم است به وسیله تشدید مجازات با رعایت تعداد جرائم ارتکابی او، و بدین سبب می‌توان گفت که قاعده ی تعدد جرم از موجبات تشدید مجازات است و از این روست که حقوقدانان آن را از علل مشدده ی مجازات دانستند و به آن جهت که رعایت آن برای دادگاهها الزامی است و قاضی در قبول یا عدم قبول آن چندان اختیاری ندارد، آنرا از جهات قانونی تشدید مجازات محسوب می‌نمایند.^۲

^۱ دربر، قابل دسترسی در سایت www.HaghGostar.ir

^۲ وزینی پیروز، ۱۳۹۲، قابل دسترسی در سایت <http://hamidkhanzadeh.blogfa.com>

تعدد جرم عبارت است از این که شخصی مرتکب چند فقره جرم مجزی از هم در زمان های مختلف شود بدون آنکه یک محکومیت قطعی فاصل بین آنها باشد. اعم از اینکه مرتکب توانسته با توسل به هرترفندی خود را از تعقیب کیفری مصون بدارد یا آنکه ارتکاب جرائم متعدد در فواصل کوتاهی از یکدیگر، مانع تحت تعقیب قرار گرفتن وی و در نتیجه صدور حکم محکومیت قطعی گردیده باشد.

بنابراین تعریف برای تحقق و عنوان تعدد جرم دو شرط لازم است ؛

اول اینکه مجرم چند جرم یا لااقل دو جرم مرتکب شده باشد.

دوم اینکه قبل از آنکه برای جرم اول یا هریک از جرائم قبلی حکم محکومیت قطعی صادر شده باشد، مجرم دومین یا چندمین جرم خود را مرتکب شود و یا به عبارت دیگر اینکه بین جرائم متعددی که به مجرم نسبت داده می شود محکومیت قطعی حادث نشده باشد.^۱

موقعیت قانونی و قضایی تعدد جرم و مجازات آن در حقوق جزایی ایران از زمان تدوین

قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴ تا زمان حاضر پنج دوره ی مشخص را طی سالهای ۱۳۰۴ ، ۱۳۱۲ ، ۱۳۵۲ ، ۱۳۵۷ ، ۱۳۶۱ ، ۱۳۷۰ و بالاخره آخرین تغییرات در سال ۱۳۹۲ پشت سر گذارده است. قانونگذار در هر یک از این قوانین سعی بر آن داشته تا با اصلاحات مناسب ، نکات مبهم موجود در قانون قبل را در قانون جدید اصلاح و تشریح نماید. بر این اساس مطابق آخرین اصلاحات قانون مجازات اسلامی در سالهای ۱۳۷۰ و ۱۳۹۰ این پژوهش کل گرفته تا با بررسی تحولات تقنینی این دو قانون ابتکارات و نوآوریهای جدید را در آخرین اصلاحات ق.م.ا برای خوانندگان بازگو نماید. در همین رابطه در قانون جدید مجازات اسلامی ، تغییرهایی ایجاد شده که نشان دهنده دقت بیشتر قانونگذار و عینیت گرایی ملموس است. به عنوان مثال در تبصره یک ماده ۱۳۲ این قانون آمده است : « چنانچه مرتکب به اعدام و حبس یا اعدام و تبعید محکوم شود، تنها اعدام اجرا خواهد شد ». به این معنا که با وصف ارتکاب چند جرم، شخص فقط به یک مجازات محکوم می شود یا در جرایمی از قبیل لواط و زنا، اگر چند مجازات تعیین شود، مجازات اشد اعمال می شود. همچنین ابتکار قانونگذار

^۱ کلانتری ، کیومرث. اصل قانونی بودن جرائم و مجازاتها، سال ۷۵ ، ص ۵۳

درباره جرایم تعزیری در ماده ۱۳۴ بخشی از اصول مندرج در مواد ۴۶ و ۴۷ قانون سابق را تغییر داده است. به طور مثال در این ماده مقنن مقرر کرده است که در جرایم موجب تعزیر، هرگاه جرایم ارتكابی بیش از سه جرم نباشد، دادگاه برای هر یک از آن جرایم حداکثر مجازات مقرر را حکم می‌کند.^۱

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

در نظام قضایی کشورهای مختلف برای برخورد با پدیده ی تعدد جرم از حیث تعیین مجازات،

سه سیستم وجود دارد:

۱- سیستم جمع مادی مجازات ها

۲- سیستم عدم جمع مجازات با تعیین مجازات اشد

۳- سیستم جمع قضایی مجازات ها

سیستم جمع مادی مجازات ها ریشه در باورهای طرفداران مکتب عدالت مطلق دارد که مجرم را برای هر بزه‌ی که مرتکب می‌شود قابل مجازات می‌دانند. بدین ترتیب تعدد بزه موجب تعدد مجازات است. بنابراین کسی که مرتکب تخریب، کلاهبرداری و خیانت در امانت شده است و یا این که چند فقره جرم از یک نوع مانند سرقت از وی سرزند، باید مجازات همه ی آن ها را تحمل کند و این مقتضای اجرای عدالت است. ماده ی ۴۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ جمع مادی مجازات ها در صورت ارتكاب جرایم از نوع مختلف را پذیرفته بود و به استناد قسمت اول این ماده چنان چه کسی مرتکب جرایم متعدد از نوع مختلف مانند جعل، استفاده از سند مجعول و سرقت شده بود به سه مجازات جداگانه محکوم و در واقع هر سه مجازات نسبت به او اجرا می‌گردید.^۲

سیستم دیگر در برخورد با جرایم متعدد ارتكابی توسط یک نفر؛ سیستم عدم جمع مجازات ها است طرفداران مکتب دفاع اجتماعی که هدف از مجازات را نه تنبیه مجرم، بلکه اصلاح و تربیت و بازاجتماعی کردن او می‌دانند، بر این عقیده هستند که سیستم جمع مجازات ها جز طرد مجرم از

^۱ قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۹۲

^۲ وزینی پیروز، ۱۳۹۲، قابل دسترسی در سایت <http://hamidkhanzadeh.blogfa.com>

جامعه برای مدت مدید اثر دیگری ندارد و به نفع جامعه نیست . به اعتقاد آن ها در مورد این گونه مجرمین باید مجازات اشد اجرا شود. اما از سال ۱۳۵۲ که قانون مجازات اسلامی اصلاح گردید در ماده ۳۲ بیان داشت که « در مورد تعدد جرم هرگاه جرایم ارتكابی از سه جرم بیشتر نباشد، دادگاه مکلف است برای هر یک از آن جرایم حداکثر مجازات جرم مقرر را مورد حکم قرار دهد». که این نظریه در قانون م.ا مصوب ۱۳۹۲ نیز دنبال شده است. اما این قانون امتیازات و ابتکاراتی در مقایسه با قوانین قبلی دارد که لازم است به صورت مفصل بدانها پرداخته شود. بنابراین انجام این مطالعه تحولات تقنینی قانون مجازات اسلامی سال ۷۰ و ۹۲ با نگاهی به سیر تاریخی تحولات این قانون جهت شفاف نمودن اذهان محققین ، دانش پژوهان و علاقمندان به علوم کیفری و مجازاتها در قاعده تعدد جرم ضرورت دارد.

اهداف تحقیق

الف- هدف کلی : تعیین تحولات تقنینی قاعده تعدد جرم در قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۷۰ و ۱۳۹۲

ب- اهداف اختصاصی

۱. شناسایی و مقایسه‌ی تحولات قاعده تعدد جرم در قانون مجازات فعلی با قانون سابق
۲. بررسی تاریخی مسیر تحولات قانون مجازات اسلامی از منظر تعدد جرم
۳. تعیین مصادیق تعدد جرم در جرایم مستوجب حد و مجازاهای مربوط از دیدگاه قانون مجازات اسلامی سال ۷۰ و ۹۲
۴. تعیین سیاست کیفری ایران در برخورد با پدیده مجرمانه تعدد جرم

پرسشهای تحقیق

۱. سیاست کیفری ایران در برخورد با پدیده تعدد جرم از چه سیستمی استفاده می نماید؟
۲. سیاست کیفری ایران ایران در قانون قبلی نسبت به قاعده تعدد جرم چه تفاوتی با قانون مصوب ۱۳۹۲ کرده است؟
۳. تحولات مجازات تعزیری در تعدد جرایم مشابه یا مختلف به چه صورت می باشد؟
۴. تعیین ضابطه ی تشدید مجازات تعدد جرایم مشابه یا مختلف در جرایم تعزیری به چه صورت می باشد؟
۵. آیا در تعدد جرم وجود جهات تخفیف نیز امکان دارد؟

فرضیات تحقیق

۱. سیاست کیفری ایران در برخورد با پدیده تعدد جرم از سیستم تعیین مجازات اشد استفاده می نماید.
۲. در قانون ۱۳۷۰ جمع مجازاتها مد نظر بوده است اما در قانون ۱۳۹۲ مجازات اشد مد نظر قرار گرفته است.
۳. در قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ در خصوص مجازات اشد برای جرایم تعزیری متعدد، اختلاف نظر وجود دارد .
۴. قانون جدید مجازات اسلامی ابتکارات و نوآوری های جدید در قاعده تعدد جرم دارد.

ساختار تحقیق

این رساله مشتمل بر ۲ فصل به نگارش در آمده است ؛ در ابتدا کلیات تحقیق شامل بیان مسأله اهمیت و ضرورت انجام تحقیق ، اهداف تحقیق ، پرسشها و فرضیات تحقیق ، ساختار تحقیق و پیشینه تحقیق و روش تحقیق است. در فصل اول مفهوم ، مبانی ، تاریخچه ، اقسام جهات ارتباط تعدد جرم با سایر قواعد کیفری و در فصل دوم تحولات تقنینی و سیر تاریخی تعدد جرم در قوانین کیفری

ایران مورد کنکاش قرار گرفته و در پایان نتیجه این مطالعه به تحریر در آمده و در انتهای تحقیق با ذکر منابع و مأخذ، این دفتر بسته می شود.

پیشینه تحقیق

الف- کتب

۱- الهام، غلامحسین؛ ۱۳۷۲، مبانی فقهی و حقوقی تعدد جرم، تهران، نشر بشری، چاپ

اول.

در این کتاب نگارنده علاوه بر معنا و تعریف حق بر اساس تعالیم اسلامی، اقسام و احکام حق را تشریح نموده است. وی همچنین با بررسی حقوق در فرهنگ اسلامی، انواع و اقسام حقوق فردی اجتماعی و بین‌المللی را تبیین کرده است. مطالب کتاب با اشاره به متون فقهی، برخی حقوقدانان اسلامی و دیدگاه امام خمینی (ره) تدوین گردیده است.

۲- پیمانی، ضیاء الدین، ۱۳۷۴. بررسی تاریخی و تطبیقی قاعده تعدد جرم، انتشارات مجتمع

آموزش عالی قم.

این کتاب به بررسی تاریخی و تطبیقی قاعده تعدد جرم و بررسی تاریخی قاعده تعدد جرم حقوق کیفری عمومی در حوزه جرم شناسی پرداخته و ضمن معرفی قاعده تعدد جرم به مطالعه قوانین مصوب موجود تا قبل از قانون جدید مجازات اسلامی در حوزه تعدد جرم اهتمام داشته است.

۳- جمشیدی، م. ۱۳۸۹. تعدد و تکرار جرم در قوانین کیفری ایران: حقوق جزای عمومی به

انضمام فقه اسلامی، نظریات مشورتی، اداره حقوقی قوه قضاییه و آراء دیوان عالی

کشور. تهران.

در کتاب حاضر، با طرح مباحث نظری موضوع جرم‌شناسی پیشگیرانه در حقوق ایران، به معرفی و شناسایی سازمان‌ها و نهادهای مسئول در امر پیشگیری از وقوع جرم و ارزیابی عملکرد آنان پرداخته می‌شود. همچنین تبیین این موضوع، به عنوان اصلی‌ترین رسالت قوه قضاییه و نقش مراجع شبه قضایی - اداری در امر پیشگیری از وقوع جرائم از دیگر مباحث مطرح شده در این کتاب است.

۴- *زراعت، ع. شرح مختصر قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲. ۱۳۹۲. انتشارات ققنوس*
. تهران.

این کتاب شرح مختصری بر مواد قانون مجازات اسلامی جدید و خلاصه‌ی شرح مبسوط آن است و بر اساس شیوه‌ی کتاب « کتاب قانون مجازات اسلامی در نظم حقوقی » تلاش شده است تا خواننده با سابقه‌ی این مواد و مبانی فقهی و حقوقی آنها آشنا شود. بسیاری از مواد این قانون، سابقه‌ای در قوانین قبلی ندارد و از همین روی رویه قضایی و دکترین حقوقدانان در نشریح آنان شکل نگرفته است. بنابراین شرح مواد بر اساس قواعد حقوقی و فقهی انجام شده است که البته کار دشواری می‌باشد. در این کتاب در فصل پنجم، تعدد مادی و معنوی جرایم، جمع مجازات حد و قصاص تعدد جرایم تعزیری و نحوه اجرای مجازتهای متعدد مورد بحث قرار گرفته است.

۵- *ساولانی، ا. ۱۳۹۱. حقوق جزای عمومی. تهران.*

در این کتاب کلیات حقوق جزای عمومی منطبق با قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۰ مورد بحث قرار گرفته است. در فصل سوم این کتاب درباره‌ی تعدد جرم گفتگو شده است.

۶- طاهری نسب، سید یزدالله؛ ۱۳۸۱، تعدد و تکرار جرم در حقوق جزا، تهران، دانشور،

چاپ اول.

در این کتاب به اصول کلی قانونی و کیفری تعدد جرم پرداخته شده و تکرار و تعدد جرم تعریف و با یکدیگر مقایسه شده اند.

۷- گلدوزیان، ا. ۱۳۸۳. مجموعه محشای قانون مجازات اسلامی. تهران

تالیف کتاب حاضر بانوشتن حاشیه ای ناظر بر متون قانونی در جهت تسهیل مراجعه به قوانین جزایی و جلب توجه اشخاص به معانی و مفاهیم قانونی مطالب علمی کاربردی قوانین مزبور با عنایت به نظرات علمای حقوق، اساتید دانشگاهها، مقامات قضایی و مدیریت جامعه و به طور کلی متصدیان امور قوای سه گانه مقننه، قضائیه و مجریه است. این کتاب با حواشی ناظر بر متون علمی کاربردی است و در فصل سوم خود به تعدد جرم پرداخته است.

۸- مصدق، م. ۱۳۹۲. شرح قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ با رویکرد کاربردی.

انتشارات جنگل. تهران.

این کتاب به بحث کلیات که مباحث مرتبط با تمامی جرایم است و در متون حقوق جزای عمومی مورد بحث قرار می گیرد پرداخته است. بحث کلیات قانون مجازات اسلامی در شش بخش به تعاریف مواد عمومی، مجازاتها، جرایم، شرایط و موانع مسئولیت کیفری و ادله اثبات در امور کیفری مرتب شده و بخش ششم نیز با عنوان «مسائل متفرقه» به تعیین تکلیف پیرامون اموال ناشی از جرم پرداخته شده است. در این کتاب در فصل سوم در باره تعدد جرم و اصلاحات قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ بحث شده و ریشه های تقنینی هر یک از مواد قانون مورد بحث قرار گرفته است.

ب- نشریات و مقالات

۱- اخوت. م. شرح و تفسیری موادی از قانون مجازات اسلامی، قسمت بیستم. ماهنامه

دادرسی. شماره ۲۹. ۱۳۸۰.

یکی دیگر از راههای فردی کردن مجازاتها واکنش در قبال تعدد و تکرار جرم است که از علل مشدده کیفر با تشدید مجازاتها به شمار می‌رود. قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ در مواد ۴۶ و ۴۷ تعدد جرم و در ماده ۴۸ تکرار جرم را متعرض شده است.... در این مقاله به این موضوع پرداخته شده است.

۲- پاکنده، ن. و باقرزاده، د. تعدد جرم. نشره اصلاح و تربیت. شماره ۱۲۹. ۱۳۹۱. صفحات

۱۵-۱۶.

هر گاه شخص واحدی مرتکب جرایم مختلف یا مکرر شده باشد اما جرایم مزبور کشف نشده باشد یا به هر نحو گناهکار نسبت به هیچ یک از آنها محکومیت قطعی نیافته باشد، تعدد جرم مصداق پیدا می‌کند. این مقاله به تعاریف جامع انواع تعدد جرم و شرایط تحقق تعدد جرم پرداخته است.

۳- پروبافرانی، ح. تعدد و تکرار جرم در حقوق کیفری ایران. فصلنامه مدرس علوم انسانی،

ویژه نامه حقوق. ۱۳۸۴.

تعدد و تکرار جرم در حقوق کیفری ایران، حول سه محور قابل بررسی است. محور اول، راجع به تعریف آن دو است. علی‌رغم برخی تردیدها، تعریف تعدد جرم در حقوق کیفری ایران پس از انقلاب تغییری نکرده، اما در خصوص تکرار، مقنن پس از انقلاب، تعریف خود از تکرار را با الهام از مباحث حدود ب‌ه صورت ناقص و قابل انتقاد تغییر داده است. محور دوم در خصوص تفکیک تعدد مادی به دو دسته تعدد مادی جرائم مختلف و مشابه است که مقنن برای اولی، قاعده جمع مجازاتها و برای دومی قاعده مجازات واحد با وصف اختیار تشدید توسط دادگاه را پذیرفته است. در این مقاله

محقق به بررسی تعریف تعدد و تکرار جرم در قانون مجازات عمومی سابق و قانون مجازات اسلامی پرداخته است. علاوه بر آن بررسی صحیح یا سقیم بودن اقدام مقنن در تفکیک تعدد مادی به دو نوع تعدد مادی جرائم مشابه و مختلف نیز انجام شده و سرانجام در خصوص منظور مقنن از تشدید مجازات در حالت تعدد مادی جرائم مشابه و تکرار جرائم گفتگو گردیده است.

۴- پوربافرانی، ح. نقد سیاست جنایی حدود محور در مقررات تعدد و تکرار در حقوق

کیفری ایران. مجله نامه حقوقی. ج ۱. شماره ۱. ۱۳۸۳. صفحات ۴۶-۲۷.

مقنن پس از انقلاب در تدوین مقررات راجع به تعدد و تکرار جرم در جرایم تعزیری و بازدارنده عمدتاً قواعد تعدد و تکرار را از مباحث تعدد و تکرار در جرایم مستوجب حد استخراج کرده است.^۱ بر این اساس در ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱ با بر هم زدن قواعد تعدد و تکرار تعریف خود را از تکرار همانند تعریف تکرار در جرایم مستوجب حد دانسته است. که مختصراً می توان گفت این موارد در قانون سال ۱۳۷۰ اصلاح گردید. این اقدام مقنن باعث گردید احکام ارتکاب جرایم در حالات پس از صدور محکومیت قطعی کیفری تا زمان اجرای کامل مجازات و این که در این موارد آیا می توان مجازات را تشدید کرد یا خیر، در هاله ای از ابهام فرو رود. سؤال این است که چرا مقنن قانون را به نحوی تنظیم کرده است که با توجه به ابهامت فروان آن، غرض اصلی از وضع آن تحقق پیدا نکند. در این مقاله به درباره این پرسشها بحث خواهد شد.

^۱ توضیح نگارنده: این مقاله در سال ۱۳۸۴ به رشته تحریر درآمده که طبیعتاً اشکالات قانون مجازات اسلامی که در اصلاح شده آن در سال ۱۳۹۲ تعدیل شده است را بیان می نماید.

۵- جعفری.د. بررسی تطبیقی تعدد و تکرار جرم در حقوق ایران و اردن. ماهنامه دادرسی .

شماره ۵۱ سال نهم . ۱۳۸۴.

تخفیف و تشدید مجازاتها از راهکارهای سیستمهای جزایی جهان در مبارزه علیه جرم است. اصل شخصی بودن مجازاتها ایجاب می نماید بر مرتکبینی که جرایم مشابه از آنها سر زده است ، متناسب با وضعیت و شخصیت آنها و جرم ارتكابی برخورد شود. علل تخفیف و تشدیدگاه در مجرم نهفته است و گاه به جرم بر می گردد و این دو علل در دو مجرای « کیفیات » و « مقادیر » به تطبیق مجازات با مرتکب جرم می پردازد. در این نوشتار ، نگارنده به مفهوم قواعد تکرار جرم و چگونگی اثر آن در تشدید مجازات در قانون ایران و اردن می پردازد و در نهایت با مقایسه قانون این دو کشور به طور مختصر به جهات برتری هر یک اشاره می نماید.

۶- ذاکر. ح. م. ه. چشم انداز تعدد جرم از افق مبانی فقهی. نشریه حقوق دادرسی، شماره ۷۳.

صفحات ۲۵-۳۱.

سیاست جنایی غالب در مواجهه با وضعیت تعدد جرم ، مبتنی بر تشدید مجازات اصلی است. اصلا انطباق قوانین بر اساس موازین اسلامی است که مورد تصریح قانون اساسی است. مقتضی نقش فعال فقه در ساختاربندهی نهادهای حقوقی مورد نیاز می باشد ؛ ضرورتی که با وجود گذشت سه دهه از استقرار حکومت اسلامی مورد توجه لازم واقع نشده است. این نوشتار بر آن بوده تا با جستاری در نهاد تعدد جرم در حقوق عرفی و تبیین ازکان آن ، چشم اندازهای مطلوب آن را بر اساس مبانی اصولی و فقهی ترسیم نماید.

۷- شاهچراغ.س. ح. مقاله ای برگرفته از سایت <http://rhoghough.ir>

فردی در زمان حکومت قانون قدیم مجازات اسلامی، جرائم مختلفی (مانند کلاهبرداری، سرقت و تصرف عدوانی) را مرتکب شده است و مطابق مقررات آن زمان حکم به مجازات های مستقل (مانند

۳ سال برای کلاهبرداری، ۲ سال برای سرقت و ۱ سال برای تصرف عدوانی) برای وی صادر شده است. ماده ۱۳۴ قانون جدید مجازات اسلامی مقرر می دارد که در صورت تعدد جرائم مادی از انواع مختلف در مورد همه آنها حداکثر مجازات صادر می شود ولی تنها مجازات اشد اجرا می شود و البته بقیه مجازات ها اجرا نمی شود؛ با عنایت به تصویب این ماده و اجرایی شدن قانون جدید مجازات اسلامی این پرسش مطرح خواهد شد که ماده فوق چگونه عطف به ماسبق می شود؟ تحلیل این ماده از قانون در این مقاله بازگو شده است.

۸- رایجیان. ۱. تحلیلی بر مقررات تعدد جرم دشواری های آن. فصلنامه دیدگاههای حقوقی

دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری. شماره ۲۸. ۱۳۸۲. صفحات ۳۷-۹.

پیش بینی مقرراتی در زمینه تعدد جرم در قانون مجازات اسلامی یکی از جلوه های بارز سیاست تشدید مجازات در حقوق کیفری ایران به شمار می رود. اجرای این سیاست از طریق جمع مجازاتهای جرایم متعدد یا اجرای مجازات اشد، گاه دشواری هایی به همراه دارد که با حقوق متهمان و محکومان برخورد می کند. روشن نبودن سقف تشدید مجازات یا ایهام در تشخیص مجازات اشد، از مهمترین دشواریهاست که آگاهی از آنها نشان می دهد به رغم توجه پذیری تشدید مجازات در صورت تعدد جرم، حقوق انسانی متهمان و محکومان را نباید در برابر اتخاذ چنین سیاستی نادیده انگاشت. در این مقاله در خصوص دشواریهای این موضوع بحث می گردد.

۹- رحیمی، م. تعدد و تکرار جرم. نشریه اصلاح و تربیت. شماره ۱۱۱، ۱۳۹۰.

گاهی اوقات، جرم به وسیله حالت خاصی جامعه را تهدید ویژه می کند و خطرات جبران ناپذیری برای فرد و جامعه به همراه دارد. یکی از حالات خطرناک، تعدد جرم (ارتکاب جرایم متعدد) است. از دیدگاه جرم شناسانه این حالت نشانه های خطرناک بزهکار به شمار می رود. در این مقاله به حالات متعدد این موضوع پرداخته شده است.

۱۰- طوسی، ع. مرز قانونی بین تعدد و تکرار جرم. ماهنامه دادرسی. سال چهارم.

شماره ۲۰. ۱۳۷۹.

در قلمرو حقوق جزا تعدد جرم و تکرار جرم را از علل تشدید کننده مجازات می‌دانند. در این مقاله به توضیح تشدید مجازات، تکرار جرم و انواع آن و فرق بین تکرار و تعدد جرم آورده شده است.

۱۱- فتحی، م. ج. بررسی انتقادی کیفیات مشدده عمومی در قانون مجازات اسلامی.

مجله مجتمع آموزش عالی قم. سال دوم. شماره هفتم و هشتم. صفحات ۱۱۰-۷۷.

جهات تشدید مجازات، اوصاف و کیفیاتی است که از سوی قانونگذار تعیین شده و سبب بالا رفتن مجازات می‌شود. در یک طبقه‌بندی، جهات تشدید مجازات به کیفیات مشدده عمومی و کیفیات مشدده تقسیم می‌گردد که مصادیق کیفیات مشدده عمومی (تعدد و تکرار) در موارد ۴۸-۶۶ قانون مجازات اسلامی ذکر شده و منحصرأ شامل جرایم تعزیری و مجازاتهای بازدارنده می‌شود. این مقاله به بررسی انتقادی مواد مذکور در زمینه مرز قانونی دو قاعده تعدد و تکرار، حدود و نحوه تشدید مجازات، جمع کیفیات مشدده و مخففه و دیگر موارد پرداخته است.

۱۲- قیاسی، ج. بررسی وحدت یا تعدد جرم در حالت نتیجه. نشریه فقه و حقوق.

۱۳۸۷. سال پنجم. شماره ۲۰.

گاهی انجام عمل مجرمانه یا حتی ارتکاب عملی مجاز، به نتایجی منجر می‌شود که خود عنوان مجرمانه دارد؛ مثلاً سرعت غیر مجاز منجر به تصادف و قتل و جرح چندین نفر شود یا ریختن جوهر بر روی یک سند، باعث سیاه شدن دو یا چند سطر شود. به دلایلی حقوقدانان در شیوه برخورد کیفری با مجموعه فعل نخستین و نتایج خواسته یا ناخواسته آن، اتفاق نظر ندارند. برخی آن را جرم و برخی فعلی با چند عنوان مجرمانه (تعدد معنوی) دانسته‌اند. برخی نیز با تفصیل شکل‌های

گوناگون و لحاظ رکن روانی جرم اولیه به حل مسئله پرداخته‌اند. این مقاله در صدد است تا نخست از لحاظ موضوعی به تبیین دقیق موضوع پردازد و سپس حل مسئله را از دیدگاه رویه قضایی و دکترین مطرح سازد و در نهایت، راه حل مطلوب را بیان کند.

۱۳- کاکوئی. سابقه تاریخی قاعده تعدد جرم. ماهنامه قضایی. شماره ۵۵. ۱۳۴۹.

گرچه امروزه سیستم‌های حقوقی پیشرفته تقریباً به طور مشابه قاعده تعدد جرم را پذیرفته‌اند اما تا کنون وحدت نظر کامل در این زمینه بین آنان به وجود نیامده است. برای شناخت منشأ قاعده تعدد جرم لازم است سازمانهای حقوقی کشورهای قدیم را مورد بررسی قرار دهیم و ببینیم نحول عمل آنان در این زمینه چگونه است. در این مقاله به این موضوع پرداخته شده است.

۱۴- وزینی، ح. سیر تاریخی تفنینی تعدد جرم در حقوق ایران با نگاهی تطبیقی به

حقوق مصر. قابل دسترسی در سایت <http://hamidkhanzadeh.blogfa.com>

درمبحث حقوق کیفری عمومی از سه موضوع جرم، مسئولیت کیفری و مجازات بحث می‌شود موضوعاتی که درواقع عناوین یک دادرسی جزایی را تشکیل می‌دهند. مجازات را می‌توان بازتاب یا واکنش اجتماعی عمل مجرمانه درنقض مقررات قانونی و به عبارتی برهم زدن نظم عمومی دانست، عکس‌العملی که جرم شناسان و جامعه شناسان و متخصصین حقوق کیفری برای آن اهداف مختلفی از قبیل ارباب (اعم از فرد مجرم یا سایر افراد جامعه)، انتقام جویی، فرونشاندن احساسات کینه توزانه ی زیان دیده از جرم یا اقربای او، اصلاح و تربیت مجرم، به سازی و پاک سازی جامعه و درنهایت دفاع احتمالی درمقابل خطرات ناشی از عمل مجرم یا جلوگیری از خطرات احتمالی ناشی از اقدامات بعدی او (مجازاتهای بازدارنده) قائل گردیده‌اند. در این مقاله در خصوص وجوه مختلف تعدد جرم گفتگو شده است.

روش پژوهش

در این رساله با استفاده از روش توصیف بنیادی - مقایسه ای برای تبیین قاعده تعدد جرم و تحولات تقنینی آن در قانون مجازات اسلامی به ویژه در سال ۷۰ و ۹۲ بهره گرفته شده است. تلاش محقق بر آن بوده است تا با تعریف و تفسیر انواع تعدد جرم و مقایسه آن با قاعده تکرار جرم بر مبنای قانون مجازات اسلامی اصلاحات و تغییرات صورت گرفته در قانون فوق را معرفی نماید.